

Тимощенко Ю.М. Проблеми інформаційної цінності фінансових звітів в управлінні активами підприємств України [Текст] / Ю. М. Тимощенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція (Збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2008. – Вип. 1(69). – С. 460-467

УДК 658:657.9:336

Ю.М. Тимощенко

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЦІННОСТІ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ В УПРАВЛІННІ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті розглянуті проблеми застосування фінансових звітів з метою управління активами підприємств України. Доведена недосконалість нормативної бази, яка не забезпечує необхідний рівень якості інформації.

Ключові слова: управління активами, достовірність, зіставність, фінансова звітність.

Постановка проблеми. Успішність роботи всіх ланок керівництва суб'єктів господарювання, як і спеціалістів, знаходиться в залежності від різного роду забезпеченості їх діяльності: правового, інформаційного, нормативного, технічного, кадрового. До числа основних елементів вказаної системи прийнято відносити інформаційне забезпечення системи управління підприємством, під яким слід розуміти, сукупність інформаційних ресурсів й способів їх організації, необхідних і придатних для реалізації аналітичних й управлінських процедур, які забезпечують фінансово - господарську діяльність підприємства. Загальною інформаційною базою в управлінні активами, на думку більшості науковців, є фінансова звітність. Крім того, показники загальноекономічної й фінансової статистики формуються з даних звітів суб'єктів господарської діяльності. Тому від якості сформованої й поданої в ньому інформації залежить можливість прийняття правильних й ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень. Ключовим елементом інформаційного забезпечення, В.В. Ковальов визначає інформаційну базу, яка включає відомості регулятивно-правового й нормативно-довідкового характеру, дані

загальноекономічної, фінансової та внутрішньої статистики, також системи бухгалтерського обліку та несистемні з внутрішніх та зовнішніх джерел [1]. Приблизно аналогічну структуру інформаційного забезпечення апарата управління пропонують й інші автори: Бернстайн Л.А., Лахтіонова Л.А., Ефимова О.В., Мельник М.В., Баканов М.И., Шеремет А.Д.

Метою даного дослідження є встановлення рівня достовірності оприлюднених фінансових звітів суб'єктами підприємницької діяльності та можливості прийняття результативних управлінських рішень на їх основі.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. До вихідних даних, які складають інформаційну базу фінансового звіту, висувують різні вимоги, у тому числі достовірність, своєчасність, достатня точність, суттєвість, зіставність тощо (рис. 1) [2,3].

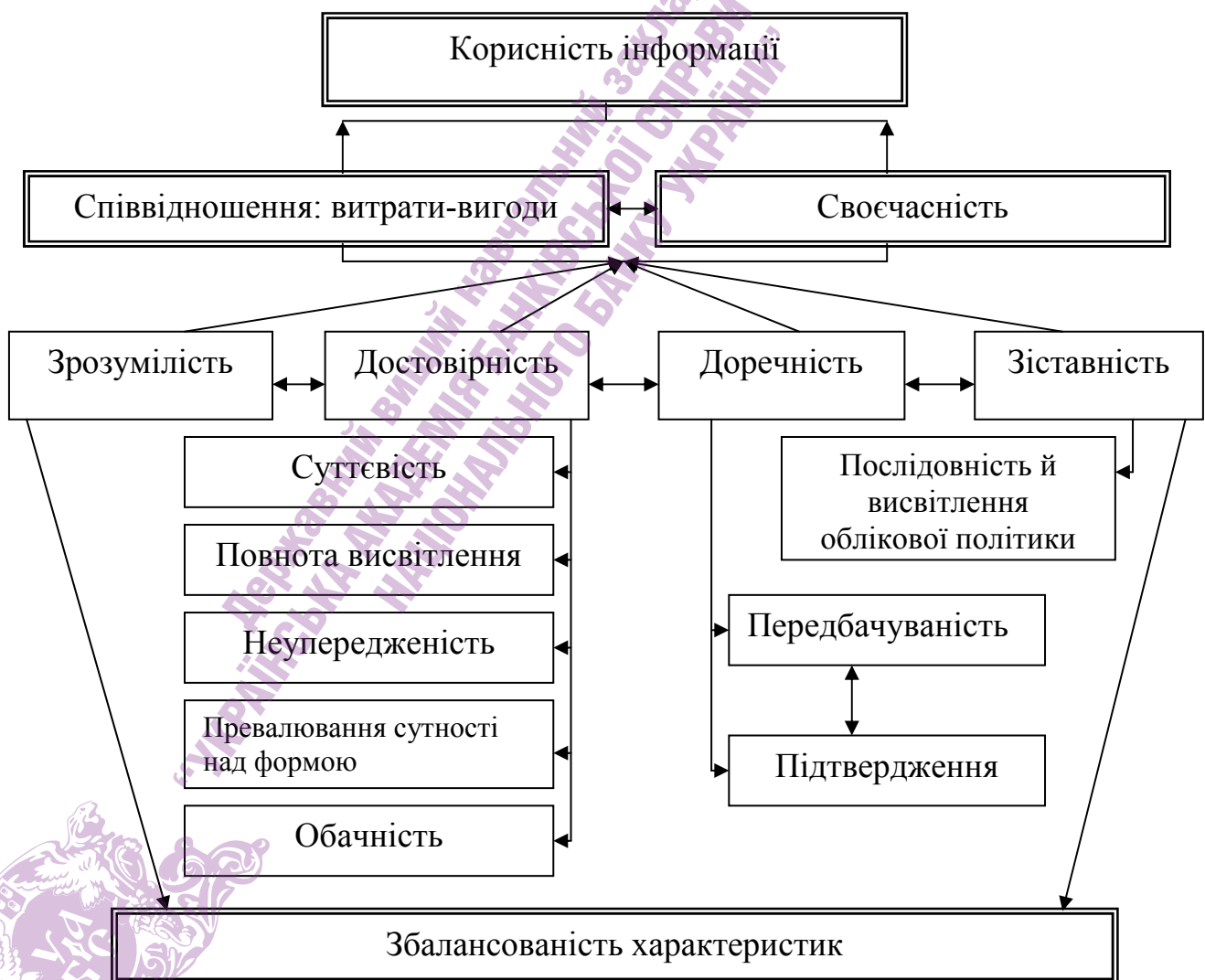

Рис.1. Схема забезпечення інформаційної корисності фінансових звітів

Зазначені вимоги не існують окремо одна від другої, а взаємопов'язані й взаємозалежні. Їх важливість підтверджується тим, що, наприклад, в США, Європейських країнах, Росії і в Україні вони включені у якості базових категорій в систему стандартів, які визначають концептуальні основи обліку [2,3]. Національні стандарти викладають сутність вище зазначених вимог як якісні характеристики фінансової звітності.

Так, під зрозумілістю інформації слід вважати, відповідно до П(С)БО 1, її дохідливість й можливість однозначного тлумачення користувачами з достатнім рівнем знань та зацікавленості. Доречна інформація - це та, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні й майбутні події, підтвердити й скоригувати їхні оцінки, зроблені в минулому. У свою чергу, інформація достовірна, якщо вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності. Зіставність інформації, за умови розкриття інформації про облікову політику і її зміни, дає можливість порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди, а також порівнювати їх зі звітами інших підприємств.

Відомо, що фінансовий звіт являє собою джерело інформації у вартісному вимірнику, а це означає, що до усіх показників, які в ньому наведені застосовується вартісна оцінка. З викладеного можна зробити висновок, що вартісна оцінка є будовою фінансового звіту й саме від порядку визначення вартості активів, зобов'язань залежить його достовірність. На сьогоднішній день на достовірність фінансових звітів підприємств, а в подальшому й на достовірність макроекономічних показників впливають ряд факторів, які можна згрупувати на зовнішні й внутрішні.

Проаналізуємо зовнішні фактори. По-перше, це законодавча база, яка й визначає суб'єктів господарювання, які складають і подають фінансові звіти, а також зміст фінансових звітів залежно від форми власності, організаційно-правової форми та розміру підприємства.

Відповідно до ст. 2 Закону України [2] фінансову звітність складають і подають юридичні особи, тобто, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, а також фізичні особи – підприємці, які ведуть підприємство на підставі державного реєстраційного акту. Разом з цим, необхідно відмітити, що

відповідно до діючого законодавства й статистичних даних фізичні особи – підприємці мають право й здійснюють підприємницьку діяльність у всіх галузях економіки.

Незважаючи на те, що їх частка в структурі суб'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих в єдиному державному реєстрі, незначна і становить близько 5%, інформація щодо їх діяльності може бути корисною при прийнятті управлінських рішень. Так, у 1991 році на 10 тис. населення налічувалось 9 малих підприємств, а у 2001р. їх кількість становила 48, що майже у п'ять разів більше.

В цілому, за досліджуваний період кількість малих підприємств зросла більше ніж у шість разів, але слід зауважити, що в останні роки темпи зростання таких підприємств уповільнились. Разом з цим, до 2004р. спостерігалась стабільна позитивна динаміка частки найманих працівників на малих підприємствах у загальній кількості найманих працівників на підприємствах - суб'єктах підприємництва і, незважаючи на незначне її зменшення, на кінець 2005р. ця цифра складає майже двадцять відсотків.

Здійснити повний аналіз розвитку малого підприємництва та його значення при формуванні макроекономічних показників, на сучасному етапі, неможливо через недосконалість наявної інформаційної бази про стан малих підприємств, яка обумовлена тим, що, по-перше, статистичні спостереження проведені по суб'єктам малого підприємництва – юридичним особам, не враховуючи фізичних осіб; по-друге, відсутнє законодавче визначення сутності й ознак малого підприємства на законодавчому рівні.

У зв'язку з цим, підприємства, які відповідно до Закону [3] є суб'єктами малого підприємництва, мають право на особливий порядок формування фінансового звіту: у складі балансу та звіту про фінансові результати у скороченій за показниками формі [6].

Дослідження порядку формування показників балансу малого підприємства й балансу підприємства, яке складає й оприлюднює у повному складі, дає підстави стверджувати про те, що вони незіставні. Унеможливорює зіставність показників, по-перше, зміст статей балансу. Так, наприклад, стаття

"основні засоби" в балансі малого підприємства розкриває вартість не лише власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, як це є в балансах решти підприємств, а й вартість інших необоротних матеріальних активів, а також і вартість нематеріальних активів.

Аналогічна ситуація і в змісті статей "виробничі запаси", "готова продукція", які містять інформацію не лише про запаси, а й про незавершене виробництво та про готову продукцію і товари відповідно.

Посилює несумірність інформації про залишки незавершеного виробництва та готової продукції їх метод оцінки. Порядок визначення вартості залишків незавершеного виробництва та готової продукції, передбачений П(С)БО 25 не відповідає П(С)БО 9 "Запаси" та П(С)БО 16 "Витрати", а отже й вартості залишків зазначених активів в балансах підприємств, які складають повний фінансовий звіт. Відомо, що принцип історичної собівартості передбачає формування показників фінансової звітності, базуючись на пріоритетності оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання. У свою чергу, П(С)БО 9 визначає, що в бухгалтерському обліку і звітності запаси відображаються за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Слід пояснити, що застосування оцінки за чистою вартістю реалізації у випадку, коли вона менша за первісну, забезпечує виконання принципу обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства.

У випадку, коли малі підприємства, згідно з П(С)БО 25, не визначають собівартість виготовленої продукції, а всі витрати, пов'язані з операційною діяльністю, одразу списують на фінансовий результат, унеможливується визначення вартості залишків готової продукції та незавершеного виробництва за фактичними витратами. Тобто оцінка за історичною вартістю не відбувається, а виявлені залишки готової продукції оцінюються за справедливою вартістю, а залишки незавершеного виробництва - за прямими

матеріальними витратами та прямими витратами на оплату праці. Це означає, що крім принципу історичної собівартості порушуються принципи: нарахування та відповідності доходів і витрат, обачності.

У сучасних умовах, коли наявні незначні, але постійні інфляційні процеси, застосування такої методики визначення вартості зазначених активів посилює розбіжність в економічному змісті показників балансів суб'єктів господарювання, у зв'язку з тим, що підприємства, крім малих, при складанні повного балансу, формують вартість готової продукції відповідно до принципу історичної собівартості.

Крім того, П(С)БО 25 дозволяє малим підприємствам визначати собівартість залишків незавершеного виробництва та готової продукції й традиційним методом, а це означає, що статистичні дані, сформовані на підставі балансів малих підприємств, не можна вважати складеними коректно.

Стосовно розкриття інформації про дебіторську заборгованість, слід зазначити, що підприємства, які складають скорочений баланс, не наводять суму довгострокової заборгованості окремо, а показують її в складі вартості інших необоротних активів. Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги до валюти балансу, відповідно до П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", включається за чистою вартістю реалізації, як і в балансі за повною формою. Особливістю є включення до цієї статті, спочатку до первісної вартості, а потім і до чистої вартості реалізації заборгованості забезпеченої векселем. Резерв сумнівних боргів повинен нараховуватись на всю заборгованість, крім тієї, що не є фінансовим активом. Згідно з П(С)БО 13 "Фінансові інструменти" вексель є фінансовим активом. Отже, на суму дебіторської заборгованості, яка ним забезпечена, слід нараховувати резерв сумнівних боргів. Зазначена стаття в балансі малого підприємства, на відміну від решти підприємств, буде містити резерв не лише по дебіторській заборгованості за товари роботи, послуги, а й по тій, що забезпечена векселем, оскільки інше, жодним чином, не визначене нормативно. Інші види дебіторської заборгованості будуть відображатись однією статтею, на відміну від балансів підприємств, де вони показуються кожна окремо. Разом з цим,

порядок визнання, оцінки й відображення у балансі аналогічне - за чистою реалізаційною вартістю без зазначення у балансі суми нарахованого резерву по них.

Висновки. Дослідження законодавчого регулювання порядку формування показників фінансових звітів суб'єктів господарювання дає підстави стверджувати про те, що фактично спрощення процедур визначення вартості активів не відбувається, оскільки для визначення первісної вартості та вартості на дату складання балансу всі підприємства, незалежно від розмірів, користуються відповідними національними положеннями. Виключення складають такі активи, як готова продукція та незавершене виробництво.

Крім того, результати аналізу змісту статей балансу підприємств, які відповідно до діючого законодавства є суб'єктами малого підприємництва, та решти підприємств, які складають фінансові звіти у повному обсязі, свідчать про те, що законодавчою базою передбачена неспівставність показників їх фінансової звітності через об'єднання інформації про різні активи в одну статтю. Особливо слід відмітити таку недосконалість, як відсутність статистичної інформації щодо фінансових показників діяльності вагової групи суб'єктів господарювання - фізичних осіб.

Проведене дослідження підтверджує тезу, про те що традиційні балансові теорії не можуть бути основою формування необхідної інформації для проведення аналізу та прийняття управлінських рішень. Неадекватність оцінки активів за історичною вартістю навіть за умов стабільної економічної ситуації в країні стає очевидною протягом кількох років з моменту визнання активів.

Список використаних джерел

1. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. - М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996-XIV // www.rada.gov.ua
3. Международные и российские стандарты бухгалтерского учета: Сравнительный анализ, принципы трансформации, направления

реформування / Под ред. С.А. Николаевой. Изд. 2 – е перераб. и доп. – М.:”Аналитика - Пресс”, 2001. –672 с.

4. Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.2000 р. № 2063 – III // www.rada.gov.ua

5. Міжнародні стандарти оцінки. Принципи, стандарти та правила. Перекл. з англ. – Київ: UKRels, 1999.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" затверджений наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 р. № 39 // www.rada.gov.ua

Тимошенко Ю.Н. Проблемы информационной ценности финансовых отчетов в управлении активами предприятий Украины

В статье освещены проблемы использования финансовых отчетов при управлении активами предприятий Украины. Доказано несовершенство нормативной базы, которая не обеспечивает необходимый уровень качества информации.

Ключевые слова: управление активами, достоверность, сопоставимость, финансовая отчетность.

Tymoshchenko Y. Problems of informational value of financial statements in the asset management of enterprises of Ukraine.

The problems of the use of financial statements at the asset management of enterprises of Ukraine are considered in the article. Imperfection of normative base which does not provide the necessary level of quality of information is proved.

Keywords: asset management, authenticity, comparable, financial statements.

Тимошенко Юлія Миколаївна асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України»

